

Szegény ember szállása

Irla Richard Hughes

ANAGY angol utak mentén mindenütt vannak barlangok, csűrök, elhagyott kunyhók, meg más menedékek, amelyeket általában minden csavargó jól ismer. Tán mi is felfedeznének őket, ha a közeli bokrokon látunk pár piszkos rongyot; de a bejáratok többnyire csodálatos módon elrejtettek. Ha már azután benn járunk a barlangban: még több rongydarab tűnik fel, főzőedények s az utolsó tűz nyomai; egy cserép s rajta formátlan gyertyacsonk, száraz kenyérhéj s főleg egér-szag.

Egy viharos tavaszi éjjelen a cluni erdőben sétáltam, a velszi határvidéken; már bőrig áztam s ezért letértem jobbra, egy kavicsbánya felé vezető keskeny ösvényre. Ez a Clun egyik legrégibb tölgyerdeje Angliának; nincs messze Ludlowtól, ettől a különös kis várostól, amely egyetlen dombtetőre zsúfolódott, Comus vörös kastélya köré. Ebben a bányában is ilyen vörös követ fejtettek valaha. Mindjárt az út mellett a bánya balra hajlik s az ember máris afféle aknában van, amelyet vastagon fednek a hulló tölgylevelek; a sziklafal egyik oldalán hatalmas mélyedés, amelyben akár tucatnyi ember is menedé-

ket találhat. Mindkét kezemmel tapogatóztam, mert elég fekete volt az éj. Szél süvített a fák között, de a szél azután lecsillapult, s akkor horkolást hallottam a barlang felől, oly hangosat, mintha lázas beteg hörögne. Majd léptek zaja mögöttem, vas csengése a kövön.

BE FURAKODTAM a menedékbe; egy hang mögöttem: — *Ki az? — Semmi baj, jóbarát.* — Erőtlenes férfi tűnt fel; hallottam megvasalt cipőjének csengését a köveken és viszonzotam üdvözlését. Gyufát vett elő, meggyújtotta, de a szél eloltotta a gyufát. A fellobanó-fénytoprongyos; hatalmas testet világított meg, oly széleset, amilyent aligha láttam életemben. Mögöttem meg ezalatt egyre horkolt a másik lakó; az újonnan érkezett szuszogva börtorkált el mellettem s közben odavas fogán csettentgette nyelvét. Papír recsegését hallottam.

— A ragyás mindenit! Részeg, mint a tők. S lám, hogy becsavarta magát az újságokba, hogy ne fázzon. Jó lesz ez nekünk, cimborá.

Levette a részegről papírtakaróját (az meg sem moccant); csodálatosképpen száraz fát talált a barlang egy zugában, mert hallottam, amint nehézkesen hajlong

s közben egyre csettint a nyelvével; majd újabb gyufát lobbanított fel, de most már a sapkájában, így gyújtott tüzet. A láng szegényesen pislákol, de aztán egyszerre fellobogott és az egész barlangot megvilágította.

A tűzgyújtó hatalmas férfi volt: nem magas, de hosszú karú, boltozatos mellű, arca széles és lapos, mint egy vademberé, bár valahogy jókedvűnek látszott. Nyaka körül csomóba kötött kendő, testén ujjatlan bőrkabát; a karja meztelen, fénylő esőcseppekkel tetoválásain; bő tengerész-nadrág fedte vaslábát, amelyet tigris- és kígyóbőrrel díszített öv erősített a derekához. A tűz mellé tette nehéz táskáját, az fémesen csengett és esővíz locsant ki belőle. A férfi nagyot fújt és kezét a füstbe dugva melegegdeni kezdett.

— Kellemes éjszakánk lesz, annyi szent! Nem is tudom, mért vagyok itt. Van egy jóképű kis cirkuszom Londonban, csak pénzre vártam, hogy nekiinduljunk: én meg itt kószálok az országúton, mint valami csavargó. Te mióta járod az utat, cimborá? Nézz csak oda: ezzel a finom alakkal tölthetjük az éjszakát!

Felvett egy jókora kődarabot és az alvó ember gyomrára tette: ez hirtelen felcsuklott s azután tovább aludt.

— Ébredj, te ragyás! Hát nem látod, hogy két derék úriember öhajt veled eszmét cserélni?

Kelj föl! Nem is értem, hogy ihatta magát ilyen hülyére. Nézzük csak!...

Egyik karjával felemelte az alvót és egy égő ágat tartott az arca elé.

— Ó! hisz ezt ismerem: Lenora a neve; jól kitoltam vele a worcesteri lóverseny után. Őt fontot nyert ott; képzelheted, hogy mennyire berúgott. Volt nálam egy öreg majomkoponya, amit csak úgy szórakozásból hordtam magammal: a koponyát egy tőkehal gerincéhez erősítettem s azt mondtam neki, egy sellő csontváza, ő meg mindjárt adott érte négy fontot, annyit, bíz' Isten. Hallom, hogy azóta is folyton keres engem, de mit törődöm vele. Kelj föl, te lókötlő! Nem ismered meg az öreg Billt, aki a csontvázat sózta rád? Kerestél, mi? Kelj föl!

De Lenora meg sem moccant. Bill vihogott.

— Nézd csak meg! Akasztófán végzi, annyi szent. Nézd csak, összeér a szemöldöke. Akasztófán végzi, ez azt jelenti. Csöppet sem vagyok vallásos, de tudod, nagyon babonás vagyok. Nem szenteskedem, nem én, de hiszek a szerencsében. Nézd csak ezeket a kígyóbőröket. Vajjon szerencsét hoznak, mit gondolsz? Én azt hiszem, hogy igen. Mert igazi szent bőrök ezek. Szent kígyóknak a bőre mind. Maláji földön kaptam őket, a tetoválást is ott tanultam, meg a koporsó-

mágiát is. De azóta sincs szerencsém, nincs ám. Te nős vagy, mondd?

— Nem vagyok nős.

— Az a jó, öregem; ne is nő-sülj meg soha. Olyan az, mint a pocsolya. S aztán fetrenghetünk benne, akár a disznók. Én az vagyok.

— Micsoda?

— Nős. De már túl vagyok rajta. Nézd csak.

Az ingében kotorászott s kihúzott egy öreg zsebkönyvet, tele újságkivágásokkal és fényképekkel.

— Figyelj ide! Ez én vagyok. Megláncolva, a fedélzeten, hét pár bilincsel a karomon! Nézd csak az utasokat, hogy figyel mind. Négy perc alatt kiszabadultam, ahogy előre megmondtam... Ez itt én vagyok, kisfiú koromban, jó családból származom, látod: fehér gallér meg miegyéb... Á, ez az, itt az egyik.

MOST repedezett fényképet nyujtott felém; fiatal nőt ábrázolt, vasárnapi ruhájának teljes fekete pompájában, szemben egy cifra balusztráddal s egyik keze virágcserepen, amely dívatos állványon díszelgett.

— No, csinosnak mondanád? Alaposan megnéztem.

— Azt hiszem, igen.

Csalódottnak látszott.

— Azt hiszed, igen? No, én nem hiszem; nem mondhatnám.

hogy igazán szép. Nem olyan ragyogó lány. A feleségem, persze! Ír lány, hát ír a vére is. Csak a jó Isten a megmondhatója, mit meg nem tettem volna érte. Valóban házasok voltunk, tudod: az anyakönyvvezetőnél és így tovább... Nem volt szegény lány, tanították is, úgy olvasott, mint a vízfolyás. Nem kellett volna ilyen alakhoz mennie, mint amilyen én vagyok. Jobban meg-gondolhatta volna!...

Lenora megmozdult, valamit motyogott, aztán megint csak tovább horkolt. Bill most feléje fordult, méltatlankodással.

— Nagyon kérem, ne szakítson félbe — mondta, mulatságosan utánozva az oxfordi kiejtést. — Vagy pedig — tette hozzá most már saját hangján, — úgy kiváglak az esőbe, hogy attól koldulsz...

Elgondolkozva csettegettette nyelvét odvas fogán.

— De már túl vagyok rajta — folytatta. — Hát élet ez!... — No de ki jár erre?

LÉPTEKzaja hallatszott az eső zuhogásában: egy férfi óvatos botorkálása a sötétben, utána meg rossztalpú női cipő cuppogása.

— Erre! Csak erre! — kiáltott Bill nagyszívveljesen.

De az idegen nem felelt. Alacsony ember volt, dülledt hassal s igen vékony tagokkal, mint aki nem egyszer éhes marad. Odaállt

a tűz mellé s lefújta a bajuszáról az esőcseppeket. Az orra különösen furcsa volt: idegesen fintorgott vele, akárcsak egy házinyúl. Nagyot nyögött és leült, mitsem törődve a leánnyal, aki a nyomában járt. A leány a szoknyájával takarta be a fejét; csakis sáros alszoknyája fedte be a lábászárát. Ő sem törődött a többivel; ő is leült, nem messze társától, begubózkodott, mint egy múmia, félig a tűz fényében, félig az árnyékban.

— Telt ház, uraim! — tréfálkozott Bill. — Joe, egy korsó sört mindenkinek... Eh, ma éjjel egy pohárka groggal is megelégednék! Nem szomorú ez, Parker úr?

— Nem Parker a nevem — felelte az idegen mogorván és csak egyre fintorgott. — Spencernek hívnak. Mért nevezett Parkernek?

Bill ránézett s majd kihasadt a röhögéstől.

— Mit tudom én? Nem találhattam ki, hogy hívják! De hát mért ne nevezném Spencernek, igaz, cimbora?

Oldalba bökött s újra nevetni kezdett.

— Csak ne sértődjék meg — folytatta. — Nem vagyok harapós ember. Nem, az igazán nem vagyok. Ha valaki belém köt, én nem verem meg, nem én! — s máris nevetett, mint aki jó tréfát sütött el. — Ép hogy odamegyek hozzá, persze barátság-

gosan, s kiharapok egy darabot szép pirosló arcából.

Spencer úr felhorkant:

— Nono, csak ne ijedezzen. Azért a maga ronda pofájába nem harapok bele, ne féljen semmit.

S egyszerre hihetetlen gyorsasággal forogni kezdett, majd az arcát egészen az idegenéhez közelítette s ujjával benyomta saját orrát. Nem volt csont benne s összelapult, mintha gumiból volna. Spencer úr persze döbbenten kapta vissza fejét.

— Nézd csak — szolt Bill, — hát nem megijedt? Mindig ijeszti őket — tette hozzá ártatlanul, mintha csak a társadalmi érintkezés egy módjáról lenne szó. — Nellt is megdöbbsentette. Az anyakönyvvezetőnél csináltam ezt. Ő is megdöbbsent: mindjárt figyelmeztetett: gondoljak rá, hogy milyen ünnepélyes pillanat ez.

— No, maga szép kis férj lehet — mondta Spencer úr lassan és kihívón.

— Csak voltam! — felelte Bill méltósággal. — De ép az előbb meséltem ennek az úrnak itt ni, már túl vagyok azon is. Nellt otthagytam Oxfordban. Ennek pár hónapja. Pedig hát jó férj voltam!...

— Mit csináltál Oxfordban? — kérdeztem.

— Dolgoztam! Hét pár rabbilincsből bújtam ki, meg egy harmincöt láb hosszú láncból s

hozzá egy szűk zubbonyból, mindezt alig négy perc alatt, Nell meg körbejárt a kalappal. A bilincs itt is van — és ezzel ráütött a táskájára. — Van bilincsem mindenféle korból. Olyan is, amelyből fogak állnak ki... amelyet a római vádemberrek használtak, meg azok az ősmammutok, a csehországi sivatagban. Tanulmányoztam őket. Nézd csak...

Terjedelmes orrához nyúlt s egy parányi szerszámot, afféle füttyülőt húzott ki belőle. — Látod ezt? Ezzel Európa összes rabbilincset kinyithatod. Sokáig törtem rajta a fejem, bizony; magam csináltam.

Visszatette az orrába; ott, úgy látszik, kényelmesen elfért.

— Amint mondtam, egy hétig jól éltünk ebből; aztán beleszólt az oxfordi rendőrség... De azért nem hagytam el Nell, míg csak ki nem jött a kórházból! Mindig igen jó férje voltam, gondját viseltem. Ragaszkodtam is hozzá, míg csak fel nem lábolt a bajából. Senki sem mondhatja rólam, hogy ne lettem volna jó férj.

— Mi baja volt? — kérdeztem.

— Hát tudod, kicsit veszekedtünk; sok lány volt arra, hisz érted? S ha a házamba hoztam őket, Nell egészen nekivadult. Fenyegetőzött, hogy megöl, igen, mindig így szokta. Persze csak mérgében, valójában nem gon-

dolt erre, nagyon jó lány, tudod. Én meg elővettem a piszkálóvasat; nem akartam megverni, dehogyis, csak megnevelni kicsit; ő meg megbotlott s eltörte azt a drága kis könyökét. Egy hónapig feküdt a kórházban.

SPENCER ÚR int felhorkant és levette csizmáját. Nagy gonddal és körülményesen kiöntötte belőle a vizet, egyenesen bele a tűzbe és nézte, mint száll fel a gőz. Aztán a lábát vizsgálgatta. De Bill zavartalanul folytatta.

— Nehéz napok jöttek ránk; hamar megunták a számomat; egy hétnél tovább sosem csinálhattam. Alig egy huszast kerestem egy este. A koporsó-mágiát is kitűnően ismertem: belöktem Nell egy koporsóba, lelakatoltam a fejénél s ugyanúgy a lábánál s aztán a közepén kettéfűrészelttem. Ez aztán mindig jócskán hozott; de Nell nélkül nem tudtam megcsinálni. Nem lehet akárkivel megcsinálni, csak olyan lánnyal, aki alkalmas rá, ahogy Nell is alkalmas volt. Villanyszékem sem lehetett, pedig ez is jól hozott, de hát nem cipelhettem folyton magammal. És új mutatványt nem tudtam kiagyalni. Tudod jól te is, hogyan van ez: ha jó hangulatban van az ember, egy féltucat figura is eszébe jut, de ha nincs, hát semmit sem tud kisütni. Mikor egyszer Llandud-

nóban jártam, fogtam egy jó darab fát és vagy ezer gilisztát szögelttem rá, oly sokat, hogy a fa nem is látszott. Aztán egy kádba tettem az egészét és azt mondtam, itt látható a tengeri szörny, az Óceán Csodája. S ahogy a szerencsétlen giliszták erre meg'arra vonaglottak, a szörny is persze velük együtt ide-oda úszkált a vízben! Sok jó fontot hozott ez nékem! Még az újságok is írtak róla: *Ismertelen Szörnyet Fogtak Llandudnónál*. Az Akváriumból is jöttek, meg akarták venni tőlem. Megijedtem és abbahagytam a mutatványt. Azt mondtam, megsajnálta szegény szörnyet és bedobtam az óceánba. — Bill röhögött.

— Az akváriumos jutalmat tűzött ki annak, aki újra megfogja. Az egész környék kiment halászni, hetekig tartott a móka!

— De mondom — folytatta Bill, — akkor éppen semmi sem jutott az eszembe. Szerencsejártékra sem gondolhattam, mert egy fityingem sem volt; üres zsebbel nyerni nem lehet. Megvolt a tapasztalatom, csak éppen, hogy tőkém nem volt. Nem maradt más, tüzet kellett nyelnem. Azt is kipróbáltam. Csak éppen a veséje fáj tőle az embernek, én is egyre rosszul voltam. Senki nem bírja félévnél tovább; még ha megszokta, akkor se. Amikor Nellnek is ki kellett jönni, már csak egy fél-

koronásom maradt. Így egy nappal előtte egy shillingest dugtam az ágyába és megléptem.

— Tudta, hogy elmégy? — kérdeztem.

— Hogyan! Ha tudja, jeletetet csinál. Igazán szeretett engem. Én is jó férje voltam. Azóta se nagyon jött rendbe, ez biztos. Rettentően szeretett engem.

Spencer úr dühösen fújt; úgy fintorgott az orrával, mintha váltóláza volna.

— Szép kis történet! Itt teregeti a szennyesét, idegenek előtt!

— A szennyesemet! — nézett fel Bill őszinte csodálkozással. — Nem értem...

Elhallgatott; Spencer úr meg idegesen rángatózott.

— Igen, a szennyesét! Maga gonosz ember, gonoszabb, mint egy házasságtörő! Lakat alatt volna a helye!

A LÁNY ott kuporgott a tűz mellett, a foga hangosan vacogott, egész teste remegett a hidegtől. Hirtelenül lerántotta a szoknyát a fejéről: a fény megvilágította finom, szabályos arcát, amelyet most eltorzított a düh. Nagy szeme csillogott, mint a tűz; megfeszített ajka közül kivillant fénylő fogsora. Bill ostobán nézett rá, aztán csak öröm és végtelen gyengédség látszott az arcán: „Hogy is mondjam, azt hiszem...” kezdte. A

lány hirtelen ruhájának rancába rejtette a kezét... aztán egy pisztoly csattanása hallatszott és Bill arccal a földre zuhant.

Spencer úr a lány felé fordult, szinte föléje magaslott.

— Bárki legyen is, bárhonnan jött és bármit tett... — mondta nagyon lassan.

Nell nem vett tudomást róla. Arcának szenvedélyes kifejezése személytelen keménységgé változott; féltérdre emelkedett s belekapott laza, nedves hajába. Eldobta pisztolyát; a fegyver egy kőhöz vágódott és odagurult a mélyedéshez, ahol Lenora még mindig aludt.

Spencer úr a lányra meredt. Egyszerre furcsa hördülésféle szakadt fel a torkából, szeme kidülledt, mint a kutyáé. Felkapta csizmáját, kirohant a barlangból és átgázolt a bokrokon. Hallottam rémült lihegését, míg csak az útra nem ért.

Nell most szólalt meg először; egy pillanatra sem vette le tekintetét Billről.

— Ez jó lecke volt — mondta tárgyilagos hangon. — Fogadok, hogy többet nem teszi meg!

Most felém fordult és irakijtésének lágysága egyre jobban fokozódott.

— Hallja csak... — kezdte.

— Ez nem tartozik magára.

— Tudom — feleltem.

— Jobb volna, ha elmenne.

— Lenorát, aki ott feküdt, úgy

látszik, észre sem vette; egyre csak rám nézett. Nagyon szép volt.

Fejemmel az út felé böktém.

— Az már elment — mondtam.

— Biztosan elment.

— El!

— Ne kísérem egy darabig? — ajánlottam.

— Ó, hát nem fél egy olyan nőtől, amilyen én vagyok?

— Nem!

— Bátor ember!

Gúnyos hangja megütött.

— Miért gúnyol? Semmit nem akarok magától.

Egy pillanatra mintha élet szállt volna ebbe a különös, szoborszerű nőbe.

— Aki nem akar, nem is kap semmit!

— Menjünk, Nell!

— Velem akar jönni? Igazán?

Komoly elismeréssel feleltem:

— Maga rendkívüli nő! Én nem tudnék ilyen hidegvérrel megölni egy embert.

Ismét felvillámlott benne a gúny. Végigmért.

— Azt elhiszem!

Lenorára pillantottam, aki még mindig részegen aludt, mellette a pisztoly. Ugyis akasztófán végzi. Ha most el tudom csalni Nell, senki nem gyanakszik majd rá.

— De most már jöjjön! — S amikor Nell ellenkezett, rászóltam: — Magammal viszem!

A lány váratlanul nevetni kezdett; először kedvesen, aztán mind hevesebben. Előre hajtotta a fejét s egyre jobban tépte a kacagás. Felkapta a fejét és nevetett, de úgy, hogy már az egész bánya visszhangzott; haja kúszán lobogott.

Kint elállt az eső. Magasan, éppen a fák csúcsa fölött, a hold sugarai áttörték a felhőket. S ekkor Nell, ahogy elkezdte, éppoly váratlanul, hirteienül megnyugodott. Válla fölött befonta haját, feje köré csavarta és összetűzte.

— Jöjjön, jöjjön! — sürgettem.

Hirtelen előrezuhant, körmével kaparta a földet. „Bill! Bill!” kiáltotta rekedt hangon, mint egy gyermek. Tehetetlenül a halódó tűzre bámultam. Akkor a lány ismét felugrott, nyugodt és mély lélekzettel állt; végigsimította a haját és mint egy árnyék kisurrant a barlangból. Elment.

BILL felült. — No, elment, cimbora? ... Hát megijedtél? — Élvezettel röhögött. Hirtelenül felemelkedtem s beverttem a fejem a barlang tetejébe.

— Nem talált a golyó? — daogtam.

— A golyó? Hálistennek, nem! — Megint röhögött. — Jól jegyezd meg, cimbora: adj pisztolyt egy nő kezébe és öt lépérről is eltéveszt; de nyomj a

markába egy kést, azzal már nem fog hibázni... De ez jó tanulság lesz néki — tette hozzá majdnem vadul. — Istenem, csaknem megőrült; persze, nagyon szerelmes volt belém... Te meg azt hitted, veled megy, no, ez jó multság volt.

Harsányan nevetett és közben hatalmas combját veregette. Aztán lehajolt és felvette a pisztolyt.

— Még nem jött el a te időd, barátom — mondta elég józannul és Lenora fölé hajolt, akinek álmában is eltorzult az arca.

Aztán hirtelen megfordult és rám fogta a pisztolyt. Kegyetlen düh torzította el az imént még jókedvű arcát.

— Szóval azt gondoltad, hogy magaddal viheted?

— Én... én semmire sem gondoltam!

— Persze, semmire nem gondoltál! Egy férjes asszonnyal akartál elmenni!

A szája megfeszült, mint egy vadállaté, de szemében különös fény csillogott.

— Nem volt férjes asszony — mondtam, — özvegy volt.

Bill hangosan felnevetett és zsebébe csúsztatta a pisztolyt.

— No! Semmi baj!

— Nem tudom, mit csinálsz — mondtam, — de az én lábam

már egészen megmerevedett a nedvességtől és a hidegtől. Holdfény van, járjunk egy-két mérföldet!

— Induljunk hát! — mondta Bill s vállára kapta hatalmas táskáját.

Együtt mentünk az ország-útig.

— Amint már mondtam, cim-bora... — kezdte Bill elgondolkozva.

MEGTORPANT. Ott feküdt Nell az út szélén, összekuporodva, a holdfényben. Bill megérintette.

Már meghalt, kés állt ki a melléből. Bill arca sűrű lett, ajka lefittyedt.

— Cim-bora — mondta, — erre nem számítottam!

Hirtelen düh fogott el és vel-szi nyelven ordítottam:

— Yr hen llofrudd i ti! Yr hen...

Térdrehullt és karjába zárta Nell lehanyatló szép fejét.

Fordította Szávai Nándor

ARCACHON VÁROSÁBAN francia diákbáratimmal csap-tunk afféle diákvigalmat, amikor a bornál is jobban az ifjúi sza-badság és testvérkezés adja a jókedvet. Egyideig együtt énekeltünk, aztán a hangulat emelkedésével kiki azt, ami ép eszébe jutott, én ép magyar dalt. Amikor az egyik francia hirtelen hozzám fordult:

— Miért fogod a fejedet?

— A fejemet, én?

— Vagy a tarkódat. Még most is ott a kezed. Fáj?

Csak akkor vettem észre: Baltenyérem valóban ott volt hátul a nyakam szirtjén.

— És a másik keziddel miért mutogatsz folyton? Mit fenyegeted azt az ártatlan holdat?

Ez is igaz volt. Nóta közben magasra emelt mutatóujjam állandóan billegett, akár egy korholó tanítói; magam is rácsodál-koztam. Megzavarodtam.

— Nálunk így szokás — feleltem, — hozzátartozik az ének-hez, illetve az énekléshez.

— Másképp nem megy? Fenyegetni okvetlen kell?

Nem ment másképpen. Megpróbáltam, hogy én is úgy énekeljek, mint ők, karbatelt kézzel. Nem izlett, becsületesen elkezdni sem tudtam. Először azt hittem, csak én vagyok így. Magyar-országgra hazajövet az első nap elmentem az otthoni kocsmába. Megnyugodtam. Vasárnap volt, ép juhászok készülődtek vilgasz-talódni. A harmadik pohár után szinte parancsszóra emelkedtek az ujjak s kezdték leckézteni előbb a poharat, aztán a mesterge-rendőt. Ebből tudtam, hogy ének következik. Az Isten a meg-mondhatója, kit fenyegetnek a magyarok, mihelyt lelküket szabadjára engedik.

Illyés Gyula: Ki a magyar